



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia  
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,  
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

**Canisius, Heinrich**

**Coloniae Agrippinae, 1662**

X. De testamentis & ultimis voluntatibus.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

bitori rem sibi obligatam esse, l. Nomen 4, C. Quas pig. oblig. poss. juncta l. 3, Cod. De novat.

§. 6, De fidejussione.

Ad fidejussorem quod attinet, hæc stipulatione contrahitur, l. Blanditus 11, Cod. De fidejussorib. l. 5, §. satis acceptio D, De verb. oblig. a & cujusvis generis obligationi, etiam quæ ex delicto venit, adhiberi potest, l. 1, l. Graecæ 9, §. sed et si ex delicto, D, De fidejuss. Et eod. tit. Insti. princ. dummodo tale delictum sit, quod corporalem poenam non persequatur; nam huic frustra adhibetur fidejussor, cum nemo membrorum suorum dominus sit, l. Liber homo 13, D. Ad leg. Aquil. can. Si non licet xxiii. quest. 1.

§. 7, Duplex genus fidejussorum.

Solet autem fidejussor duobus modis intercedere: aut simpliciter fidem suam interponendo in id, quod debet principalis; aut quanto minus creditor a suo debitore consequetur: & hic fidejussor indemnitatis dicitur, qui & idcirco a creditore antè conveniri non potest, quàm reus excussus fuerit, l. fin. Et ibi DD. D. Si cert. per. prior autem antè conveniri potest, sed cum beneficio Auth. Præsentis C, De fidejussoribus.

§. 8, Fidejussor quando liberetur, Et agere possit ut liberetur.

Ubi autem fidejussor solvit creditori, aut aliter illi satisfecit, habet ad repetendum mandati actionem, §. Si quid autem Insti. De fidejuss. l. Inter 26, §. Si is qui D. Mandati. Neque enim antè agere

potest, cum & ad solvendum sumptus intelligatur, l. Indebitam 47, D, De condic. indeb. nisi forte aliter inter eum & debitorem convenit, aut condemnatus fuerit fidejussor, aut debitor solutionem diu extraxerit, sive bona sua dissipare cœperit. Nam his casibus rectè agit fidejussor contrarium, ut eum liberet ab obligatione fidejussoria, cap. fin. De fidejussor l. Si pro eato, C. Mandati, l. Lucius Titius 38, D. Mand.

§. 9, Clerico interdicitur, ne fidejubeat.

Illud constitutum est in Clericum a Concilio Cantuariensi, ut is fidejussoribus inserviens a clero submoveatur, cap. 1, De fidejuss. licet ab eo facta fidejussio valeat, cap. 2, c. 3, eod.

NOTATIO in Tit. 9.

a Sed an solâ stipulatione quod putat Bald. ad c. 1, num. 9, Ext. de pact. negans pacto nudo fidejussorem contrahi; nisi apud acta, per l. Cum ostendimus 4, §. fin. D. De fidejuss. tutor. Eandem sententiam tenent Inson, ad l. Stipulationum 5, §. satis acceptio D. De verb. oblig. ubi Et rationem reddit, Et quasnov limitationes adfert. Verùm Felinus ad d. cap. 1, nu. 142 dubius hæret, propter cap. 3, Ext. De pact. ubi simpliciter dicitur: Studiosè agendum est, ut ea quæ promittuntur, opere compleantur. At promissio etiam nudum pactum continet, l. Sciendum 19, §. vi, D. De ædil. edicto, Ex quo æquius Et certius videtur quod etsi de jure Civili regulariter fidejussio nudo pacto non contrahatur; secus tamen esse de jure Canonico, quo ex pacto nudo actio, aut saltem officium Iudicis ad complendum pactum, competit. Eleganter Panorm. ad d. c. 1.

DE TESTAMENTIS ET VLTIMIS VOLUNTATIBVS.

TITULUS X.

§. 1. Testamentum quid,

**T**estamentum est voluntatis nostræ justa sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit, text. in l. 1, D. De testam. Justa, inquam, id est, perfecta. (sicut justa vocatur ætas, id est, perfecta, in l. Quod Servius 8, D. De condic. caus. dat. §. 1, Insti. De fideicom. hered. §. ante hered. Insti. De legat. l. fin. D, De jure codicil.) quæ & hæc redis institutionem continet. Nam hæc basis & fundamentum est testamenti, ad eod. quod sine ea testamenti causa corrumpat.

§. 2, Codicilli Et donatio causa mortis inter ultimæ voluntates referuntur.

Inter ultimas voluntates referuntur & codicilli, & donatio causa mortis, l. fin. C, De donat. caus. mort. l. fin. C, De codicil. Illi minus perfecti sunt, quàm testamentum; cum hæc redis institutio nec non contineant, saltem directam. Nam per fideicommissum hæreditas rectè quoque in codicillis relinquitur, l. 1, Et l. Si idem 7, C. eod. quemadmodum



dum & legata, fideicommissa singularia, tutela datio, aliq̄ue ejusdem generis, ut *Instit. De singul. reb. per fideicom. vel. l. 2, §. codicillorum & l. fin. D. De jure codicill. & l. 3, D. De testam. tue.* Donatio verò causâ mortis, tamen si eam alibi inter contractus retulerimus, *sup. tit. de donat. §. 1, & probat l. Inter 38, D. De mort. causa donat.* non minus tamen rectè in ordinem ultimarum voluntatum redigitur; quòd ejus effectus, instar legati, *l. 1, in fine C. De donat. caus. mort. post mortem conferatur, l. Non videtur 32, D. De mort. caus. donat.*

§. 3. Quotuplex testamentum.

Testamentum aliud scriptum, aliud non scriptum sive nuncupativum est: utrumque vel paganicum, vel militare. Paganicum testamentum, id est, ejus, qui miles non est, regulariter septem testes requirit, eosque rogatos, ut latius videre est apud Juris civilis auctores, *tit. Instit. De testam. & l. Hac consuetissima 21, l. Libemus 29, C. eod. & Nov. de testam. imperfect. l. pen. D. De testam.* Militare verò, id est, militis, nullam solèmnitatem desiderat; quoquo enim modo de militis suprema voluntate sive scripta, sive non scripta, constet, valet ejus testamentum, *l. Ex Testamento 5, l. Milites 15, Cod. De testam. mil. & tit. eod. Instit. in princ. dummodò illud in expeditione factum sit.* Post missionem enim aut extra castra licet adhuc militet, solèmnij jure eum testari oportet, *l. penult. Cod. d. tit. §. 1, & §. sed hætenus Instit. eod.*

§. 4. A solemnitatibus testamenti decessum sit per Ius Canonicum, & in legato recto Ecclesia quot testes sufficiant.

Illud verò receptum est apud sacros Canones, ut testamentum coram proprio Presbytero & tribus vel duabus aliis personis idoneis confectum valeat, etiam si aliis solemnitatibus juris civilis destitutum sit, *text. est in cap. Cum esses 10, Ext. De testam. a Immo, & si quid relictum fuerit Ecclesie, duobus aut tribus tantum testibus legitimis requisitis, eodem jure sustineatur, juxta illud: In ore duorum vel trium testium stat omne verbum, cap. Relatum 11, Ext. eod. juncto Matth. 18, & Deut. 19. b*

§. 5. De liberis instituendis vel exheredandis.

Et licet nihil magis hominibus debeat, quam ut suprema voluntatis liber sit stilus & arbitrium, *l. 1, C. De sacros. Eccles.* non tamen permissum est parentibus liberos suos utriusque sexus

præterire, sed necesse habent, eos vel instituere hæredes, vel exheredare, insertâ legitimâ causâ exheredationis, quæ & per scriptum hæredem probanda est, §. aliud quoque capitulum cum §. seq. *Novel. 115, Ut cum de appell. & tit. Instit. De exhered. liber.*

§. 6. Liberi in quo instituendi.

Institui autem debent liberi, ut minimùm in legitima, §. quæ triens est, id est, tertia pars, ubi quatuor vel pauciores sunt liberi: si plures, legitima semis est, id est, dimidia pars eorum, scilicet bonorum, quæ habituri erant liberi ab intestato, si testamentum parens non fecisset, ex quo inter liberos dividenda, *Auth. Novissima, juncta l. Parentis 8, C. De inoff. test. paragr. 1, Novell. de triente & semisse.* Et si in minore quam legitima instituti fuerint liberi, illud suppletur à scripto hærede, & *Novell. Ut cum de appell. paragr. hac autem dispositimus.*

§. 7. Legitima gravari non potest.

Nullò verò onere, veluti, usufructu, fideicommissò, conditione, modo, aliâve re, legitima gravari potest; & si contra factum fuerit, onus ipsum rejicitur, sed magis pro non adjecto habetur, & *Auth. Novissima in fine & l. Quoniam in priorib. 32, C. De inoff. test.*

§. 8. De duplici detractioe Legitima & Trebellianica.

Hinc filius à patre ita hæres institutus, ut, si sine liberis decesserit, hæreditatem restituat fratri vel alteri cupiam; non solum filius legitimam suam ab hoc fideicommissi onere liberam retinet, sed & quartam ex Trebelliano §. C. ex eadem hæreditate detrahit, & cui vult utramque relinquit, vel ab intestato ad legitimos suos hæredes transmittit; reliquum enim quòd superest, fideicommissò tantummodo continetur, *per text. in cap. Raynaldus 16, in cap. Raynaldus 18, Ext. De testam. o*

§. 9. Eadem quæ de liberis, & in parentibus obtinent.

Quæ pari ratione obtinent in testamentis liberorum respectu parentum, ut probant *sup. alleg. jura, juncta l. Nam est 15, in princ. D. De inoff. testam.* illis scilicet casibus, quibus liberis testamentum facere licet: quòd tum accidit, cum patriâ potestate soluti sunt; vel si, dum adhuc sacris parentum continentur, castrense vel quasi castrense peculium habeant, de quo testentur. Nam aliàs liberis permissum non est, facere testamentum, *tit. In-*



*vir. Instit. in princ. Quib. non est permiffa testam. fac. l. pen. & ult. C. Qui test. fac. poss.*

§. 10. Religiosi testari non possunt; sed an Clerici, distinguuntur.

De Religiosis dubium non est, quin testari non possint, *cap. 2. Ext. De testam.* cum neque liberam voluntatem, *cap. 1. De testam. in 6.* neque bonam propriam habeant, *cap. Cum ad monasterium. Ext. De statu monach. Auth. Ingr. ff. Cod. De sacros. Ecclies. De Clericis* verò vulgò contenditur. Sed hæc contentio nem jam pridem sustulit Alexander III. cujus scripti verba ad Episcopum Vigilentem hæc sunt: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd licet Clerici de his, quæ paternæ successione vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerint ad ipsos, liberè disponere valeant; de his tamen, quæ consideratione Ecclesiæ perceptum, nullum de jure possint facere testamentum, *text. est in cap. Quia nos 9. De testam. probat etiam text. in cap. Relatum 11. circa fin. Ext. eod. in can. Episcopi & can. Sicut manifesta 11. quæst. 1. can. 2. ead. quæst. 3. juncto cap. Requisisti 1. §. circa fin. Ext. d. ult.*

§. 11. Clerici de bonis per Ecclesiam acquisitis interdum rectè aliis conferunt.

Itaque Clerico de bonis prospectu Ecclesiæ acquisitis testari non licet. Consuetudinis tamen est non improbanda, *inquit idem Alexander III.* ut de his, mobilibus per Ecclesiam acquisitis, pauperibus & religiosis locis, & illis, qui viventi servierant, siue consanguinei sint, siue alii, aliqua juxta servitii meritum à moriente Clerico conferantur, *d. cap. Relatum:* non tamen in vim testamenti, ut alibi se explicat Alexander, *in cap. Ad hæc 8. Ext. De testam.*

§. 12. De propriis bonis Clerici etiam filii familias rectè testantur.

De propriis verò bonis ad eò Clerico permiffum est testari, ut & si filius familias sit, de omnibus, etiam quæ ex quacumque causa constante clericatu ad eum pervenerunt, rectè testetur; cum ex Justiniani constitutione hujusmodi bona, licet adventitia, in numerum castrensiū peculiorum redacta sint, *in §. Presbyteros autem & Diaconos Novella de sanctiss. Episc. & extat in Auth. Presby. & Diaconus C. De Episc. & Cleric. facu. text. in d. c. Quia nos in verb. liberè disponere. vide ibid. Covarr.*

§. 13. De substitutionibus.

Solet nonnumquam in testamento hærediti instituto alius hæres substitui à testatore, idque vel verbis directis, vel obliquis, siue per fideicommissum, *cap. 1. De testam. in 6. & l. Scævola 76. D. Ad SC. Trebel. & inf. citanda jurib.* Directis verbis, *Titius hæres esto: si Titius hæres non erit, Caius hæres esto.* Quod exemplum est vulgaris substitutionis. Vel, *Filius meus hæres esto, & si hæres erit, & ante pubertatem decesserit, Sempronius hæres esto.* Et hoc exemplum est pupillaris substitutionis, de quibus & similib. videtur *D. De vulg. & pup. substit. & Cod. De impub. & alius substitis.* Obliquis verò verbis siue per fideicommissum, cum hæres de hereditate vel tota, vel ejus parte restituenda alteri, rogatur, vel fidei ipsius committitur à testatore. Quâ tamen specie, si hæres ex judicio defuncti quartam partem hereditatis non habet, eam detrahit ex *SC. Trebelliano, tit. Instit. De fideicom. hæred. & tit. D. & C. Ad SC. Trebel. c. Raynuius De testam.*

§. 4. De legatis, & lege Falcidia.

Sed & quandoque in testamento reliquantur legata & fideicommissa singularia; quæ si doctantem hereditatis, id est, novem uncias excelsent (quippe hereditas omnis, cujuscumque quantitatis, in 11. uncias distribuitur à jure; ipsa verò hereditas *As* appellatur) hæres gravatus quartam partem ex eis detrahit beneficio legis Falcidiae, *l. toto tit. D. & Cod. & Instit. Ad L. Falcid.* Exceptis tamen legatis piis, & nonnullis aliis, quæ Falcidiam non pariuntur, de quibus susè apud *DD. ad l. In testamento 7. cum Auth. seqq. C. Ad L. Falcid.*

§. 15. Ambulatoria extrema hominis voluntas est.

Et quia ambulatoria est defuncti voluntas usque ad supremam vitæ exitum; potest voluntas ultima in testamento vel in codicillis relicta, toties quoties videbitur, à testatore revocari vel immutari, *l. 4. D. De adim. leg. ac proinde nihil ei oberit contestatio, siquam fortè in priore voluntate adiecit testator, de non revocanda aut non immutanda sua voluntate, l. Si quis 21. in princ. D. De leg. 3. l. Si mihi & tibi 12. §. in legatis D. De legat. 1. Clausulâ tamen opus est derogatoriâ, si in priore voluntate contestatio facta sit, de qua in d. l. Si quis.*

SSSS;

NOTA.



## NOTATIO in Tit. 10.

a Rēdē sentiunt, qui hunc textū desumptum ex cap. Cūm esses Ext. De testament. solum obtinere putant in ditionibus Ecclesie Romanae & in foro Ecclesiastico: non autem in terris Imperii, in quibus Civile servandum est, sicut videre est apud Iulium Clarum §. Testamentum quæst. 57. Nam & ejusdem cap. Cūm esses decisio directæ est ad Episcopum Hosiensem: qui & in temporalibus subiectus est Romano Pontifici Nec movet Lex divina: In ore duorum vel trium testium, &c. cuius nominis textus in d. cap. Cūm esses, & extat Deuter. 17. & 19. cap. quia hæc lex est veteris Testamenti, cuius præcepta per mortem Christi abolita sunt, quemadmodum notavimus ad tit. 2. supra lib. 1. Neque impedit, quod Christus eadem lege usus fuerit in novo Testamento, Matth. 23. Non enim idcirco est lex novi Testamenti: idque ex eo patet, quod tradidit D. Thomas in 2. quæst. 103. art. 3. ad 2. Dicendum, inquit, quod mysterium redemptionis humani generis completum fuit in passione Christi, unde tunc Dominus dixit: Consummatum est: ut habetur Ioan. 19. & idē tunc totaliter debuerunt cessare legalia, jam veritate eorum consummata: in cuius signum in passione Christi velum templi legitur esse scissum, Matth. 27. & ideo ante passionem Christi, Christo prædicante & miracula faciente, currebant simul Lex & Evangelium, quia iam mysterium Christi erat inchoatum, sed nondum consummatum, & propter hoc mandavit Christus Dominus ante passionem leproso, ut legales ceremonias observaret. Hæc D. Thomas. Hæc notanda sunt ad multorum Canonum declarationem, & conciliationem. Quod igitur summus Pontifex in d. cap. Cūm esses, & in c. Relatum 11. Ext. eod. legem veteris Testamenti adduxerit, id factum est confirmandæ decisionis suæ causâ: alioqui si eandem legem tamquam divinam adhuc vigere existimasset, frustra conjisset præter testes adhibendum esse presbyterum.

b Hic textus loquitur de relicto ad primam causam, in qua sufficiunt tres, vel duo testes, juxta d. cap. Relatum, Virum idem obtineat in ditionibus Imperii, vide Panorm. & Covarr. ad d. cap. Relatum, l. i. Clarum §. Testamentum quæst. 6. Tiraquei. de privileg. pie causæ, privileg. 1. & Iason. ad l. 1. num. 22. C. De factol. Eccles.

g Non tamen necesse est, integram legitimam liberam relinqui, sed sufficit pars eorum relinqui titulo institutus, ut deinde ad supplementum agatur, §. hæc autem disposuimus Novell. 115. Ut cum de appellat. cognosc. l. Omnimodo 30. & l. Scimus 36. C. De inoffic. testam.

d Non dubium est, utramque deductionem & legitimam & Trebellianicam locum habere in ditionibus Romanae Ecclesie quoad utramque jurisdictionem subiectis Sed quoad ditionem Imperii, res contentions non caret, de qua vide Iason. ad l. Filium quem 14. num. 6. C. D. Eccles. fam. Castrani. ad l. Jubemus. 6. num. 2. C. Ad SC. Trebell. & Covarr. ad cap. Raynucius §. 11. num. 10. De testam. Textus verò hæc dero sunt in d. l. Jubemus, in d. l. Filium quem, in §. 1. vers. licebit in reliquam Novell. 18. de triente & semisse & in §. quamobrem Novell. 39. de restitutione & ea quæ parit.

c Vulgaris substitutio ita dicta est, quod ea à quolibet & cuilibet fieri possit; quod & ipsa vox, vulgaris, indicat. Idcirco à jure introducta est, ne facta caducâ institutione hæredis, ut quia institutus adire hæreditatem non vult, aut non potest, testator contra voluntatem suam decedat intestatus Nam deficiente institutione locum habet substitutio, & totam testamenti causam sustinet Pupillaris substitutio ideo recepta est, ut pupillus, qui sibi ob defectum ætatis testamentum facere non potest, hæredem habeat in bonis suis, quem pater in testamento suo ipsi nominaverit, l. 1. & l. 2. D. De vulg. & pupill. & Instit. eod. tit.

## DE SUCCESSIONIBVS AB INTESTATO.

## TITULUS XI.

## §. 1. Quis dicatur intestatus.

**I**n testatus is dicitur, qui aut omnino testamentum non fecit, aut non jure fecit, aut id quod fecerat, ruptum irritumve factum est, aut nemo ex eo hæres extitit, Instit. De hæred. qua ab intest. desor. in princ.

## §. 2. Qui succedant intestato.

Hujus itaque bona primum deficiuntur liberis suis, id est, descendentes, &, his non extantibus, ad ascendentes, deinde collateralibus: ut tamen fratres & sorores, si quos habet intestatus